

ERILAISIA ELOKUVAN ANALYSOINTITAPOJA

Tommi Nevala / Sodankylän kunta, Kamerakynä-projekti

LYHYESTI ELOKUVA-ANALYYSISTÄ

Kolme pääkohtaa elokuva-analyysiin ja elokuvan kielen tarkasteluun:

1. terminologia
2. elokuvien lähiluku ja elokuvan tekstuaaliset osatekijät
3. tulkinnan teoriat ja elokuvan kontekstuaaliset osatekijät

Elokvassa voidaan analysoida kaikkea mitä kuvassa näkyy, kuuluu tai tapahtuu. Näiden lisäksi voidaan elokuvaa analysoida sen historiallisessa kontekstissa (milloin, missä olosuhteissa ja miten se on tehty sekä miten elokuva kuvaa esimerkiksi jotain historiallista ajanjaksoa), tekijän, tähden, lajityypin, elokuvan esittämän nais- tai mieskuvan näkökulmasta jne. Keskeisin termistö liittyy kuitenkin elokuvan ilmaisulliseen puoleen ja elokuvan tarinankerrontaan. Eri kuvakokojen ja -kulmien sekä kameran liikkeen tarkastelut ovat hyviä keinoja analysoida kuvallista kerrontaa.

Elokvien lähiluku tarkoittaa sitä, että kokonaisuus (teos itsessään) jaetaan tarkastelua varten eri osa-alueisiin ja rakenteellisiin tekijöihin. Tarkastelussa voidaan kiinnittää huomio esimerkiksi jonkin osa-alueen lajityypillisiin, teknisiin tai tulkinnallisiin ominaisuuksiin. Lajityypilliset ominaisuudet (*konventiot*) ovat niitä kerronnallisia keinoja, jotka toistuvat saman lajityypin (*genre*) elokuvissa. Esimerkiksi valaistuksen merkitystä ja eri tapoja valaista kohtaus voidaan tarkastella katsottaessa eri lajityyppeihin kuuluvia elokuvia. Kuvakokojen ja -kulmien tarkastelu voi kertoa, mitä elokuvantekijät ovat halunneet katsojien näkevän valkokankaalla. Ymmärtämällä näitä kerronnallisia keinoja voidaan analysoida kohtauksen tunnelmaa, tehoa ja sen motiiveja sekä merkitystä koko tarinalle. Analyysin seurauksena opitaan ymmärtämään (arvostamaan) elokuvaa taide-teoksena: se on tekijän tietoisista ratkaisuksista koostuvaa tunteiden ilmentymää. Lisäksi elokvien joukosta voidaan erottaa erilaisia tyylejä ja tapoja kuvata, valaista ja leikata. Erityyppisten elokvien katsominen kehittää katsojan vastaanottokykyä sekä kykyä tulkita erilaisia tapoja esittää asioita elokvakerronnan keinoin.

Tulkinnan teoriat rinnastuvat läheisesti elokvien lähilukuun. Molempia yhdistelemällä saadaan aikaiseksi kattava ja merkityksiä esiin tuova elokuva-analyysi. Elokvien kerronnallisten keinojen tulkintaa ja niiden kontekstuaalisia osatekijöitä voidaan nimittää myös kriittiseksi analyysiksi. Kriittisen analyysin tavoitteena on tarkastella, mitä elokuvan tarinan ja myös koko teoksen ”takaa löytyy”. Tällaisen analyysimenetelmän apuvälineinä käytetään kriittisiä kysymyksiä elokuvan eri tarkoituseristä: miksi katsotaan, mitä katsotaan (lajityyppi), miten elokuva on tehty (tekniikka), mitä elokvalla halutaan sanoa (sanoma), kenelle se on tehty (kohderyhmä) – nämä ovat kysymyksiä joiden avulla voidaan kehittää elokvien ja muiden mediatekstien tulkintatapoja.

LÄHTEET

Aaltonen, Jouko: *Käsikirjoittajan työkalut*, SKS, Tampere, 2003

Herkman, Juha: *Kriittinen mediakasvatus*, Vastapaino, Keuruu, 2007

Näränen, Pertti: *Elokuva-analyysi luokkaopetuksessa*, teoksessa *Mediakasvatus*, Edita, Helsinki, 1999

Nevala, Tommi: *Elokvaa koulussa – Johdatus elokvakasvatukseen*, Elokvakasvatus Sodankylässä -projekti, 2006

<http://classes.yale.edu/film-analysis/>

<http://koulut.sodankyla.fi/elokvakasvatus/kohtausanalyysi.htm>

<http://www.elokvakeskus.fi/mediakasvatus/Analyysi01.htm>

<http://www.elokvakeskus.fi/mediakasvatus/analyysi02.htm>

GENRE-ANALYYSI

(Herkman, 2007, 109)

Kysymyksiä genre-analyysin tekemiseen

Missä yhteyksissä olet törmännyt genreen?

Ketkä genremäärittelyjä tekevät? Miksi?

Mistä genren määrittely kertoo?

Mihin genreen tuote sijoittuu?

Millä perusteella tuotteen genre määrittyy?

Mitä ennako-oletuksia genreen sisältyy?

Ovatko kyseisen genren sisällölliset tai muodolliset piirteet muuttuneet vuosien kuluessa? Miten?

ELOKUVAN HENKILÖHAHMOJEN ANALYSOIMINEN

(Aaltonen, 2003, 54-61)

Päähenkilö

Vastustaja

Auttaja

Liikellepaneva henkilö

Portinvartija

Airut

Kameleontti

Todistaja

Varjo

Vastakohta

Läheisin suhde

Viiden minuutin vierailija

KLASSISEN DRAAMAN MALLI

(Aaltonen, 2003, 63-69)

Kolmen näytöksen malli

1. näytös: viritys, 2. näytös: kehittäminen, 3. näytös: ratkaisu

Ola Olssonin malli klassisen draaman rakenteesta:

Alkusysäys

Esittely

Syventäminen

Ristiriidan kärjistyminen

Ratkaisu

Häilytys

SANKARIN MATKA

(Aaltonen, 2003, 70-71)

1. näytös

Tavallinen maailma

Kutsu seikkailuun

Kieltäytyminen

Oppi-isän tapaaminen

Ensimmäinen kynnyks

2. näytös

Testejä, liittolaisia, vihollisia

Perimmäinen luola

Koettelemus

Palkkio

3. näytös

Matka takaisin

Ylösnousemus

Paluu eliksiiriin kanssa

KRIITTINEN ANALYYSI

Tuotannolliset tekijät:

Kuka elokuvan on tehnyt ja miksi se on tehty?

Elokuvan tarkoitukset ja tavoitteet

Lajityyppi:

Millaisesta elokuvasta on kyse?

Vastaako elokuva lajityypin odotuksia?

Kohderyhmä:

Kenelle elokuva on tehty?

Representaatio:

Mikä on elokuvan sanoma?

Mikä on elokuvan suhde todellisuuteen?

EEPPINEN RAKENNE

(Aaltonen, 2003, 75-82)

Eepinen elämäntarina

Eepinen matka

Eepinen tilannekuvaus

Eepinen tutkimus

Monitasorakenne

Episodirakenne

Vapaa assosiaatio

VALTAELOKUVA – VASTAELOKUVA

(Aaltonen, 2003, 83-88)

Kerronnan yhtenäisyys – Kerronnan epäyhtenäisyys

Samastuminen – Vieraannuttaminen

Näkymätön kieli – Kielen korostaminen

Yksinkertainen diegesis – Moninkertainen diegesis

Suljettu rakenne – Avoin rakenne

Mielihyvä – Epämielihyvä

Sepite – Todellisuus

RAKENNEANALYYSI

<http://koulut.sodankyla.fi/elokuvakasvatus/kohtausanalyysi.htm>

Hyvä väline lähilukuun on yhden kohtauksen rakenneanalyysi. Siinä jokainen otos analysoidaan kuvan, äänen ja toiminnan perusteella. Tuloksena on esimerkki siitä, miten kohtaus rakennetaan ja mistä elementeistä elokuvien tarinankerronta muodostuu. Rakenneanalyysin avulla voidaan opetella, miten musiikki, äänet, valaistus, kuvakoot ja kuvakulmat, kameran liikkeet sekä henkilöiden toiminta vaikuttavat kohtauksen luonteeseen.

TOIMINNALLINEN ANALYYSI

Piirtäminen, näytteleminen, oman elokuvan tekeminen katsotun elokuvan pohjalta (esim. mieleenpainuvimman kohtauksen rekonstruktio jollain edellä mainituista menetelmistä).